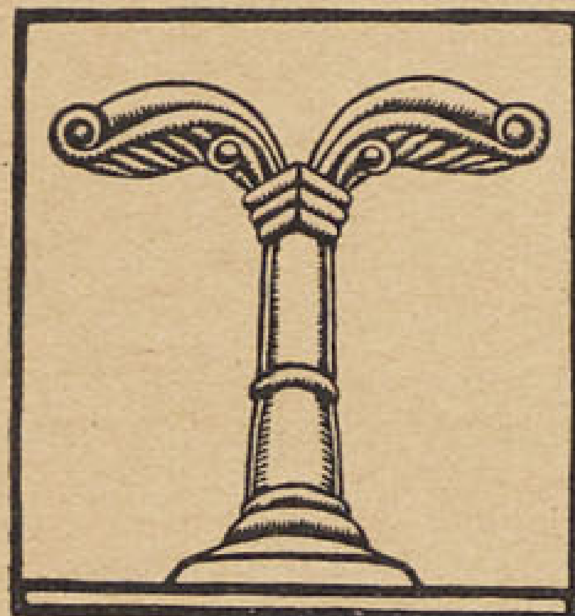
2e Jaarg. no. 11 Maandblad Bloeimaand 1938

DER VADEREN ERFDEEL

STRIJDBLAD VAN DE WERKGEMEENSCHAP VOOR VOLKSKUNDE

Inteekenprijs f 1.50 per jaar - f 0.75 per half jaar. Losse nummers 15 cent. Beheer: Stichting Der Vaderen Erfdeel, Postgiro no. 307867 Amsterdam. Postadres der Werkgemeenschap voor Volkskunde: Hoofdweg 4, Amsterdam. Opsteller van het Strijdblad: Postbus no. 51, Leiden

Aan onze Lezers

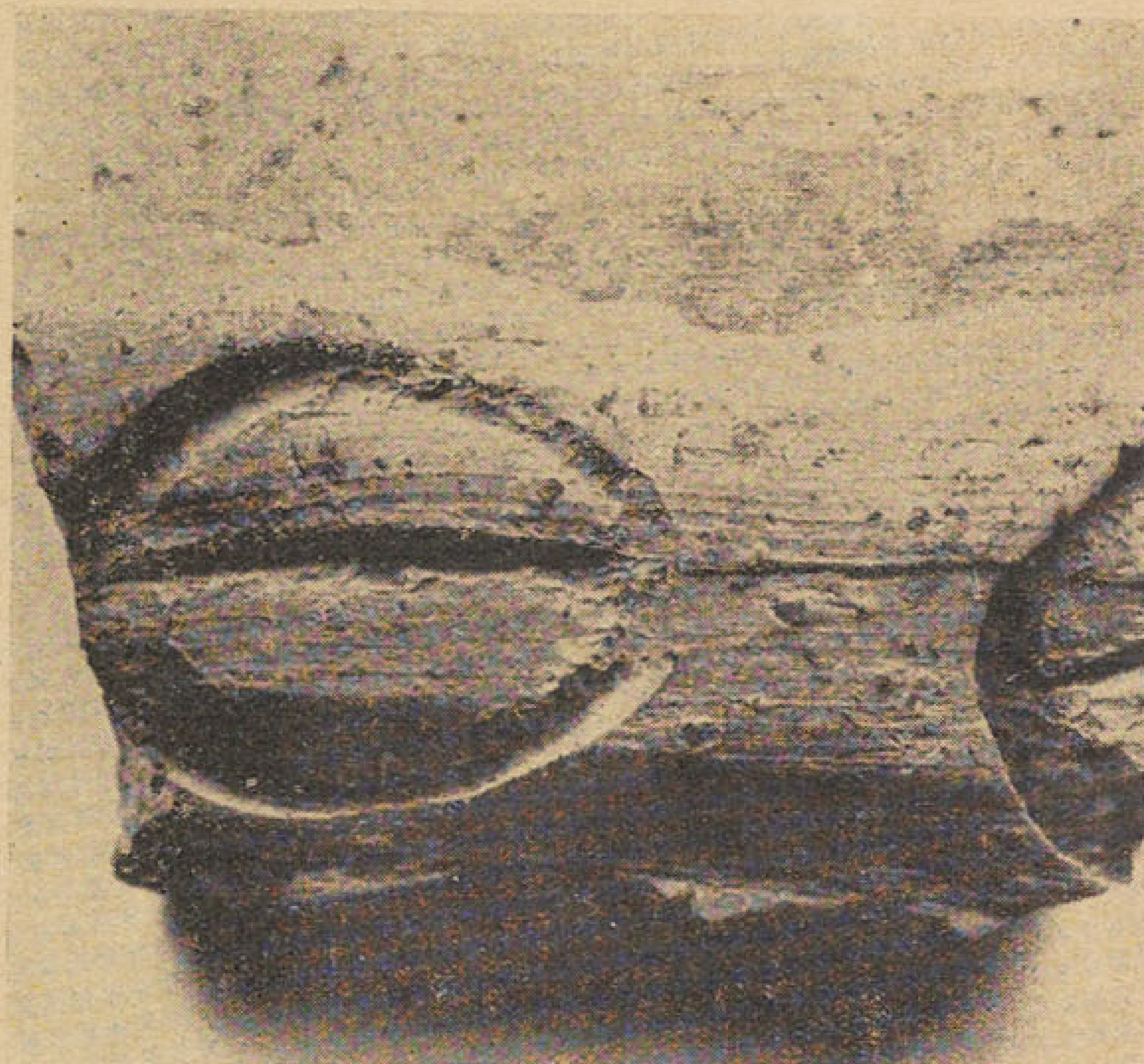
Daar ons gebleken is, dat de oude naam van ons blad reeds herhaaldelijk aanleiding heeft gegeven tot ongewenschte verwarring, doordat de Wolfsangel ook buiten onze Werkgemeenschap als teeken wordt gebezigd, hebben wij besloten in het vervolg uitsluitend den Levensboom als het onze te voeren en den naam van onze Werkgemeenschap tevens aan ons blad te geven. De beteekenis en zin van dit teeken is onzen lezers door het artikel over den Levensboom bekend. Daar deze in stad en land bij ons te lande nog algemeen als levend verleden is te zien, is dit oud-Indogermaansche heilteeken en zinnebeeld ons nog niet vervreemd en willen wij het voeren ten teeken dat het erfdeel onzer Vaderen ook in ons nog leeft.
Met den ingang van den derden jaargang hopen wij onze lezers tevens te verrassen met een nieuw uiterlijk en handiger afmetingen van ons blad.

HET BESTUUR

Een bijzondere vondst

Er zal over de rivier de Vecht bij Weesp (N.H.) een nieuwe spoorbrug gelegd worden. Daarvoor worden in de bedding van deze rivier diepe putten gemaakt, die gevuld met beton de fundamenten voor de brugpeilers zullen vormen. Men maakt deze putten nu, door een vierkant van balken in de bedding te heien en dan daarna met zandzuigers de grond tot 9 M. beneden A.P. weg te zuigen. De bedding zelf ligt 4 M. beneden A.P. en men heeft nu weg te zuigen één meter klei en daarna nog vier meter zand met grint.
Het is echter niet alleen zand en grint, dat men verplaatst. De mond van den zandzuiger slorpt ook andere dingen op. In de eerste plaats tal van beenderresten, kaken en tanden van dieren, die in tijden, dat de bedding twee tot vijf meter lager lag dan nu, daar blijkbaar verdronken zijn. Was hier misschien eertijds een doorwaadbare plaats? De latere vestiging van Weesp wijst er wellicht op. Maar de overgang was in die oude tijden dan toch blijkbaar niet gevaarloos, want er zijn nogal slachtoffers gevallen. We spreken van oude tijden. En inderdaad stammen de beenderen uit een ver verleden. Niet alleen moet het hooger worden van de bedding vele eeuwen geduurd hebben, maar enkele der beenderen zijn reeds herkend als behoord hebbende aan het Europeesche wilde paard. En dit voert ons wellicht drie- of vierduizend jaar terug.

Behalve beenderen zijn ook scherven opgezogen, van zeer verschillend maaksel en uit ver uiteenloopende tijden. Zij zijn van grof en fijn aardewerk, maar op één na onbewerkt. Van deze eene, die vrij zeker uit een laag van bijna vijf meter onder de bedding werd opgezogen, geven wij hierbij een afbeelding. De scherf is van zeer lichtgrijs leem, met millimeter groote steentjes er in. Binnen- en buitenzijde zijn met gele leem bestreken. De binnenzijde is geheel bedekt met vingerafdrukken; het aardewerk is dus niet op een draaischijf maar uit de hand vervaardigd. De buitenkant is blijkbaar met een stukje hout gelijk gestreken; hier duiden althans eenige krasjes op.
De gele leem, die de oppervlakte bedekt, is ook gebruikt om een verhoogd bandje aan te brengen. Wellicht is het gevonden stukje een deel van den bovenrand, die zoodoende iets dikker gemaakt is. In dezen rand zijn blijkbaar dicht naast

elkaar zinnebeeldige teekens aangebracht; misschien telkens hetzelfde, want het kleine deel, dat van het tweede teeken te zien is, schijnt overeen te komen met de geheel zichtbare figuur. Deze is een — eenigszins in de lengte getrokken — cirkel, die door een streep in tweeën gedeeld is. Dit zinnebeeld komen wij in de oudheid telkens tegen, waar Indogermaansche invloeden nawijsbaar zijn. Het wordt wel genoemd het „gedeeld jaar" en het zou het zinnebeeld zijn geweest van het door den schijnbaren zonneloop in tweeën gedeelde jaar, hetzij met de winter- en zomerhelft, hetzij met de twee deelen, die liggen tusschen winter- en zomerzonnewende.
Al is de beteekenis er van verloren geraakt, ook tegenwoordig treft men het nog geregeld aan. In het dezer dagen bij de werkgemeenschap verschijnend boek „Levend verleden" worden er een groot aantal afbeeldingen van gegeven.

Dietsch

Der Vaderen Erfdeel is een eeuwenoud erfdeel. Ja, wij kunnen wel zeggen dat dit erfdeel zoo ver teruggaat als die tijd, toen het ras, dat de Indogermaansche kulturen zou scheppen, het Noordras, gevormd was — dat is aan het begin van den Jongsteentijd. Want in den daaraan voorafgaanden wordingstijd is de aanleg vastgelegd (door zifting — selectie — zooals wij aannemen) die in ons nog aanwezig is.
Doch deze gemeenschappelijke aanleg sluit splitsing niet uit, en deze splitsingsmogelijkheid (variabiliteit), soms gepaard met bijmenging van vreemd bloed, zien wij ook zeer sterk bij de Germanen tot uiting komen.
Steeds weer ontstaan groepen met eigen karakter, eigen kultuur. Deze groepen worden niet altijd door landgrenzen omgrensd en zijn toch volksche eenheden, al houdt geen staat hen bijeen.
Die volksche eenheden zijn lang niet altijd gemakkelijk te bepalen; dat blijkt wel, wanneer wij zien hoe uiteenloopend de samenvattingen onder de woorden Dietsch, Neder-Duitsch, Groot-Nederlandsch enz. zijn.
De benaming Neder-Duitsch wijst reeds op een grootere eenheid, die ook het Hoog-Duitsch omvat en wij weten dat niet alleen taalkundig hier van een eenheid gesproken kan worden, maar dat er ook banden des bloeds zijn en dat er eens een tijd was, toen de volksche grens tusschen Neder- en Hoog-Duitsch, of hoe wij dat nu noemen willen, niet bestond.
Tot een juister begrip van der Vaderen Erfdeel in engeren zin, is het van belang het ontstaan van deze volksche onderscheidingen na te gaan en dan de wisselwerkingen op te speuren, die over en weer hun invloeden blijvend doen gelden.
Dit doet het door Dr. R. P. Oszwald, met medewerking van een negental geleerden, uitgegeven boek **Deutsch-Niederländische Symphonie**, aan de hand waarvan wij iets over iets over deze dingen willen zeggen. Want dit boek gaat niet uit van de voorstelling, waar wij Nederlanders ons wel eens aan ergeren, als ware ons Deltaland een aanhangsel van Duitschland, ook op kultureel gebied, en zoo kan het bijdragen tot de versteviging van ons Nederlandsch volksbewustzijn.
In hoofdstuk 2 van Prof. Delfos, dat over de landname handelt, zien wij de Germaansche stammen ons land binnenkomen in bonte mengeling: „Angelen, Warnen en Euten uit Jutland, zelfs Herulen der Zweedsche kust, misschien ook Thüringers. Vele zijn verder getrokken naar de stambroeders op het Angel-Saksisch geworden eiland (vgl. Deventer en Daventry)". Friezen trekken het Vlie, deze oude, diepe vaargeul over en hun voorposten komen tot in Antwerpen, dat misschien Anterp in hun taal geheeten heeft. Uit het Noord-Oosten komend, dringen Franken het Scheldedal binnen. En „tegelijk met de Germaansche menschen zijn in dit landschap ook hun Goden binnengetrokken... Ook zij vinden hier een nieuw vaderland: de geheimzinnigen in bosch en woud, de milden aan beken en rivieren en de onstuimige stormgeesten over de zee. Van de Schelde tot de Elbe is er sinds de vierde en nog in de zevende eeuw een gemeenschap van Goden, die het tegenbeeld vormt van de verwantschap der stammen en dezelfde heldhaftige, schalksche en minnelijke trekken vertoont, die aan hun manlijke en vrouwelijke vereerders eigen zijn."
De schrijver laat ons in enkele bladzijden zien, hoe moeilijk deze groepen tot grootere eenheden zijn te vereenigen, hoe zij elkaar overal bloedig bestrijden. Deze onrust was al eeuwen aan den gang: „Het koene besluit van Arminius den Cherusker (die den Romeinen een verder Noordwaarts dringen vergalt) vindt alleen weerklank bij de stammen in Midden-Germanje: Brukteren, Marsen, Chatten en andere stammen; in hoofdzaak die, waaruit later de Franken zouden voortkomen. In het Zuiden zijn de Markomannen pijnlijk correct neutraal. Ook de volksstammen naast de Cheruskers, die later den Saksischen stam zullen vormen, blijven afzijdig, wanneer zij niet zooals de Chauken en Amsivariërs Rome hulp verleenen of zelfs aan dien kant strijden."
De Romeinen zouden niet eeuwig blijven, hun invloed was slechts aan de oppervlakte. Maar het Zuiden zou opnieuw opdringen en „nu komt . . . een storm opzetten, die de geestelijke waarden van deze wereld stukslaat, waarvan de pijlers (dan) reeds op menige plaats door een stille arbeid ondervoeld waren". De kerstening, die eerst vreedzaam en tastend binnendringt, trekt ten slotte dreigend en met krijgsgeweld over het land. Als Bonifacius komt, „draagt hij in zijn reisbuidel een schutbrief van den Frankenkoning, maar ook zonder dat stond overal voor de geesten in het heidenland de bedreiging van het geweldige rijk der Franken".
En de Goden moeten het afleggen, deze Goden, „die van den aanvang af door alle tijden als het ware een wetmatige, overgeërfde macht over de volken hadden bezeten. Zij waren toch de stamvaders der koningen en vorsten, de beschermers van zede en orde; hun waren de zielen der gestorvenen toevertrouwd; de keten der geslachten en van de geschiedenis ging van hen uit en keerde tot hen terug."
Het rijk der Franken overwint, tezamen met het Christendom en dwingt tot eenheid. Als sterk dwangmiddel dient het Latijn, de taal voor kunst en wetenschap, die den volkschen aard neerdrukt en het geestelijk leven omknelt en ontvreemdt.
„Doch nu duikt uit de Latijnsche overstrooming een woord op, dat een glansrijke geschiedenis zal hebben, dat weldra als kenteeken van volksche gebondenheid geldt. . . : THEODISK. In de overgeleverde geschriften komt dit woord het eerst als taalnaam in het jaar 786 voor. Het wordt door de taalkundigen als een vertaling van het Latijnsche „gentilis" verklaard, dat van „gens" (d.i. thiod, diot = volk) is gevormd. Met den meervoudnaam „gentes" beduiden eenerzijds de Romeinen alle vreemde volken, de „Barbaren", en benoemen anderzijds de Christenen de heidensche stammen". Wat voor Romeinen en Christenen een woord was waar verachting in klonk (barbaar, heiden) werd in zijn Germaanschen vorm een eerenaam! Theodisk heeft een veel ruimere beteekenis dan de latere vormen Duitsch, Dietsch, Dutch; wij moeten het weergeven met „Germaansch", terwijl het letterlijk „volksch" beteekent, in tegenstelling met Latijnsche, of later Romaansche taal en aard. Ongeveer 1350 is het in Brabant nog in dien ruimen zin in gebruik, maar reeds in 1290 wordt het ook aangewend voor het engere begrip van „Dietsche rike", dat is het Duitsche rijk.
De „theodisca lingua", de Dietsche taal in het „Dietsche rike" had zich in tweeën gesplitst: het Hoogduitsch kreeg door een „klankverschuiving" een eigen vorm, terwijl van Vlaanderen tot over de Elbe het Nederduitsch gesproken werd.

Langzaam groeide echter het bewustzijn van volksche eigen aard, in Vlaanderen, in Brabant, in Holland — en reeds duikt ook de naam „N e d e r l a n d" op. „Hij staat aan het begin van het Nibelungenlied en is vooreerst — en nog voor langen tijd — een aardrijkskundig begrip". Maar toch „begint in dit gebied in de 12e eeuw, de Nederfrankisch-Dietsche landstaal zich te doen gelden" in de dichtkunst en in 1250 zou Hadewijch het eerste Nederlandsche proza schrijven.
Wij springen nu over naar Hoofdstuk 11, waar Oszwald zegt: „In den tijd, waarin zich uit het Nederfrankisch de Nederlandsche schrijf- en kultuurtaal ontwikkelde, was er geen gemeenschappelijke „Dietsche" taal, maar er waren: „Brabantsch-Duitsch", „Nederlandsch-Duitsch", „Nederlandsch-Vlaamsch", „Overlandsch (d.i. Duitsch)-Vlaamsch", „Overlandsch-Duitsch" en meerdere benamingen". Wij zien hoe de namen dooreen werden gebruikt. Duitsch beteekende toen „in de spraak van ons volk" in tegenstelling met vreemde talen en omvatte het heele Duitsche, Dietsche, taalgebied. Die woorden hebben heden een anderen inhoud dan toen, maar hun oorsprong ligt in de „lingua theodisca", die Alemannisch, Saksisch, Friesch, Frankisch enz. enz. met vele onderdialecten omvatte en die gesproken werd door een ieder, die aan „zijn eigen innerlijke voelen en denken uitdrukking wilde geven", en daarom de taal van zijn dorp, zijn gouw gebruikte. „Terwijl den Romaan de vorm hoofdzaak werd, bleef „Duitsch" de taal van de gemoedsinhoud", de taal van het volk. „Duitsch", „Neder-Duitsch", „Vlaamsch", „Nederlandsch" en ook „Friesch" stammen van de „Theodisk" taal, de „volksche" taal, die meer en meer uiteengroeide tot meerdere zelfstandige kultuurtalen.

Wij zijn aan het eind van de beschouwing over „Duitsch-Dietsch". Het boek bevat nog andere lezenswaardige hoofdstukken waarvan vooral het derde „Naar Oostland" voor ons belangwekkend is. Het doet zien van hoe grooten omvang de kolonisatie van de lage landen uit naar het Oosten is geweest, te beginnen toen de Germanen de Slaven, die omstreeks 600 langs de Oostzee Westwaarts waren getrokken, weer terugdrongen.

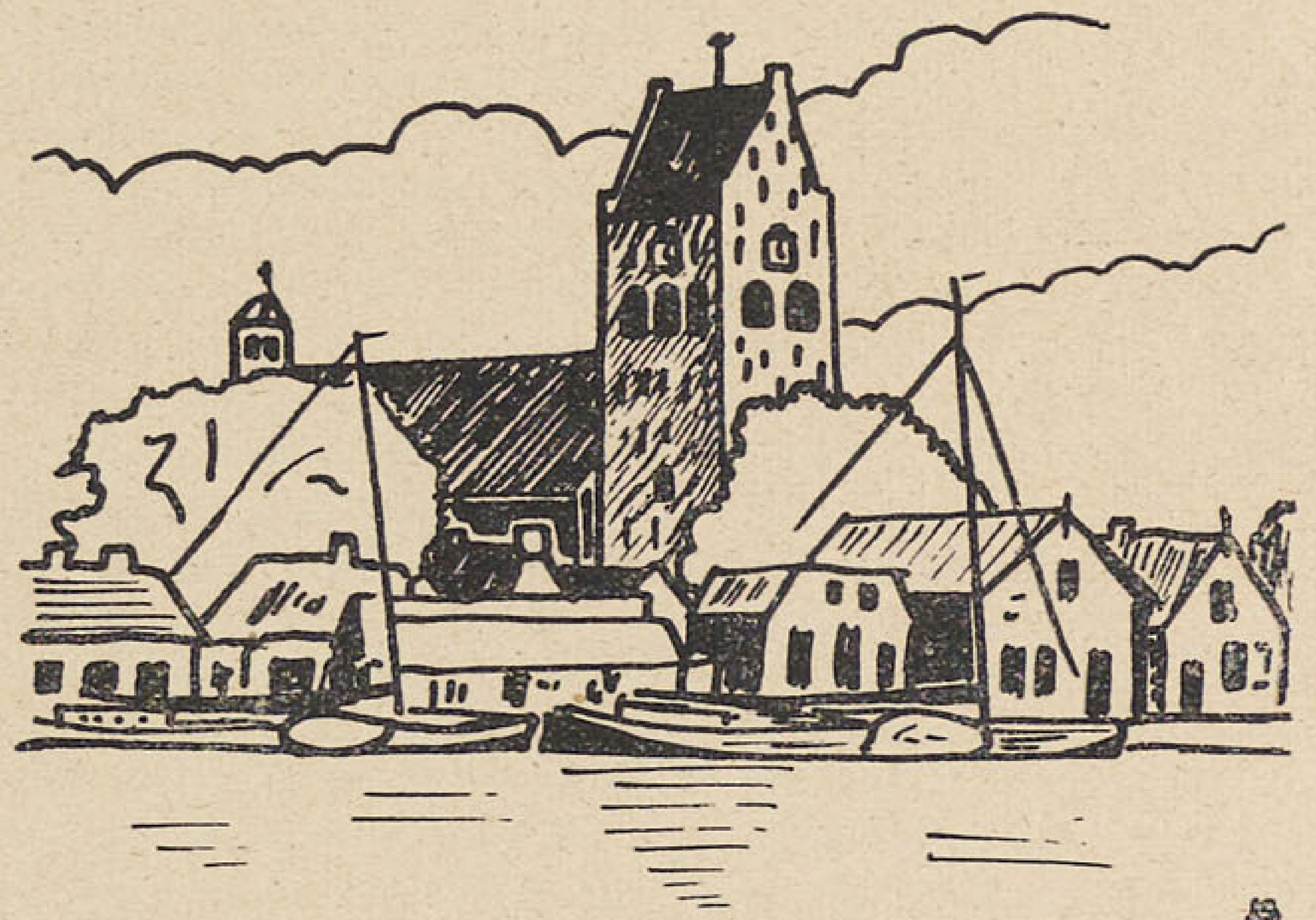
Was Bemmel een „Boomloo"?

Nadat het artikel over de streek rond Bemmel in ons vorige nummer gezet was, troffen wij in het maandblad „Eigen Volk" van Januari 1938 eenige opmerkingen aan over den naam „Bemmel", geschreven door mr. W. J. L. van Es te Wassenaar. Deze wijst er op dat in Vlaanderen en Noord-Frankrijk verschillende plaatsnamen voorkomen, die met „Bam-" aanvangen, welke in het werk over plaatsnamen van de Flou („Toponymie") worden vermeld; b.v. Bambeke, Bamaerde, Bambrugge, Bamburg e.a. De heer Van Es schrijft dan:
„Maar dit onbegrepen „bam" blijkt een ingwaeonisme te zijn in: Bamburg te Westende, dat ontstaan schijnt uit Boom, n.l. Bomborc 1210, Bomborch 1210, Bomborg 1241, Boemburg 1241 (oe = o in dien tijd), Boemborg 1255, Boemburg 1258, enz.
Dat hier een Frankische naamvorm door de „klerken" is ingevoerd, blijkt uit het feit, dat naast elkaar staan: Latynsche tekst 1276: Boomburgh = Nederlandsche tekst 1277 Bamborgh en deze naam is tot op den huidigen dag dus Bamburg en ook komt in de 18e eeuw de naam der heeren voor als van den Bambourgh".
Een „ingwaeonisme" wil zeggen: een woordvorm, die kenmerkend is voor de West-Germaansche volkerengroep, welke in den Ingwaeonenbond samenging.
Naast elkaar zouden dus staan de Frankische vorm „boom" en de ingwaeoonsche vorm „bam".
Mr. van Es vermeldt uit dezelfde streek ook de vormen „bangaard, bamgaard" voor bongerd en boomgaard. Onwillekeurig denken wij hierbij aan den plaatsnaam Bangert in West-Friesland en aan Baambrugge in de Vechtstreek.
Zijn gevolgtrekking luidt tenslotte:
„Bemmel kan dus samenhangen met boom, hetzij als verkleinwoord of als plaatsnaam uit een ouder ingwaeoonsch „Bamla", dat Frankisch Boomloo zou heeten."
Dit klopt dan heel merkwaardig met onze veronderstelling, dat de „bemmels" uit het wapen van het geslacht van Bemmel irminzuilen zouden zijn. Indien Bemmel oorspronkelijk „Boomloo" heeft geheeten, dan kan daar ook een boom, zinnebeeld van den wereld- of levensboom hebben gestaan. De afbeelding van zulk een wereld- en levensboom op de Externsteenen komt overeen met een „bemmel", zoodat deze wapenfiguur na eeuwen nog de herinnering zou bewaren van de irminzuil, die eenmaal in Bemmel stond.

Heilige lijnen in Friesland

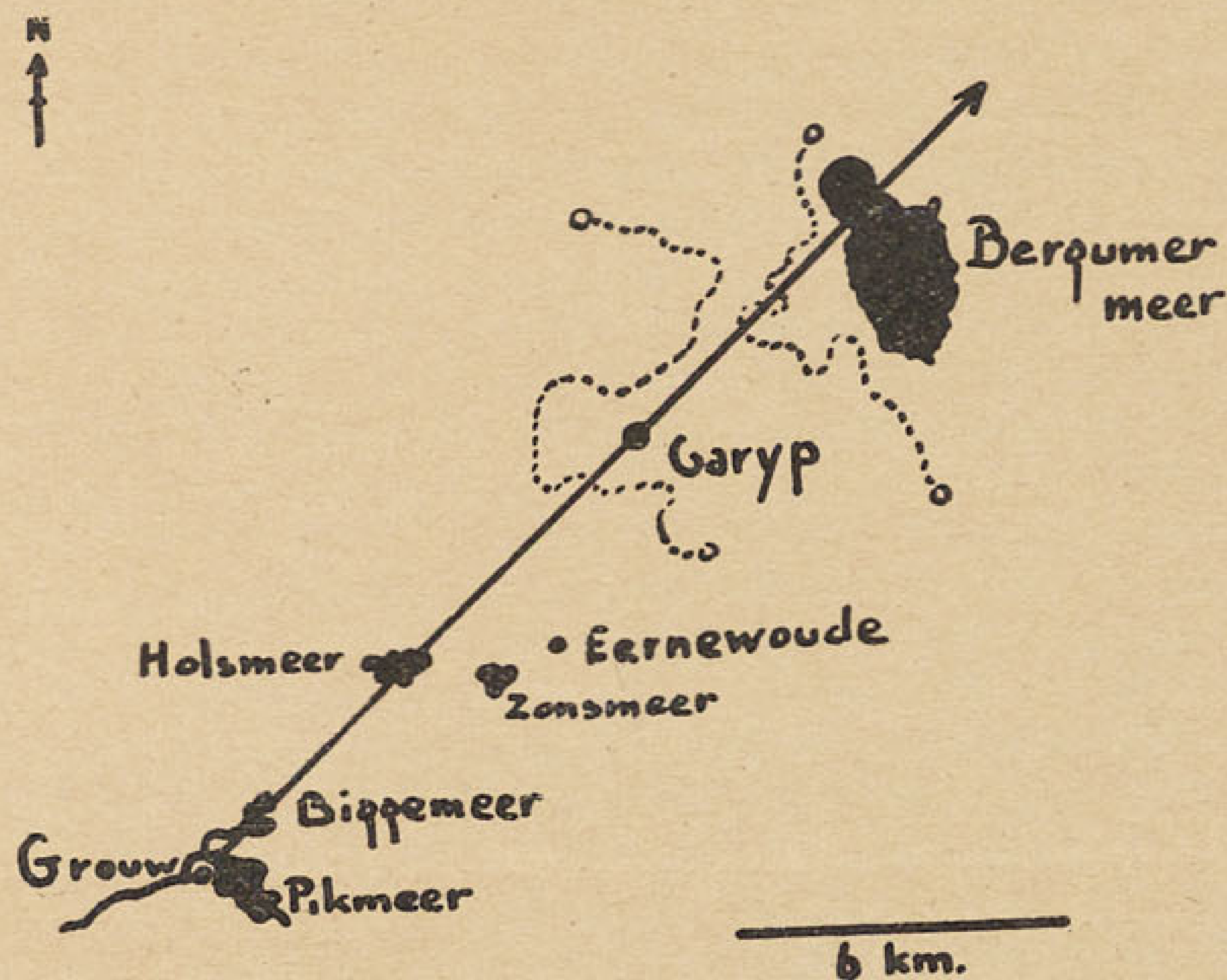
I

In aansluiting op mijn bijdragen over Sint Pieter, waarin ik reeds wees op vermoedelijke oriëntatie van de kerken, aan dezen heilige toegewijd, wilde ik thans een begin maken met het bespreken van heilige lijnen in Friesland, naar gelang de resultaten van het onderzoek dienaangaande, dat in vollen gang is. Tevens hoop ik een bijdrage te leveren naar aanleiding van hetgeen over heilige lijnen in Friesland indertijd verscheen in een Duitsch tijdschrift, welke onderzoekingen thans eenige aanvullingen en verbeteringen kunnen ondergaan.
Evenals bij ons vorige onderzoek beginnen we weer van Grouw uit.
Vrijwel in het midden *) van de tegenwoordige provincie Friesland vinden we het vrij belangrijke, in de watersport welbekende dorp Grouw (oudere namen: 1412 Grouwa; 1506 Grouwergae). De naam, welke in het Friesch Grou wordt gespeld, is ontleend aan de stroom „de Grouw" — waarvan de oorsprong en de loop niet nauwkeurig meer zijn na te gaan — welke rond Grouw loopt. Deze stroom, die als zijtak het Swin heeft gehad, liep naar Irnsumerzijl, vereenigde zich daar met de Burdo, tegenwoordig Boorn geheeten, en werd daarna de Moezel genaamd; die zich waarschijnlijk bij Dijkshoek in de oude Middelzee zal gestort hebben.

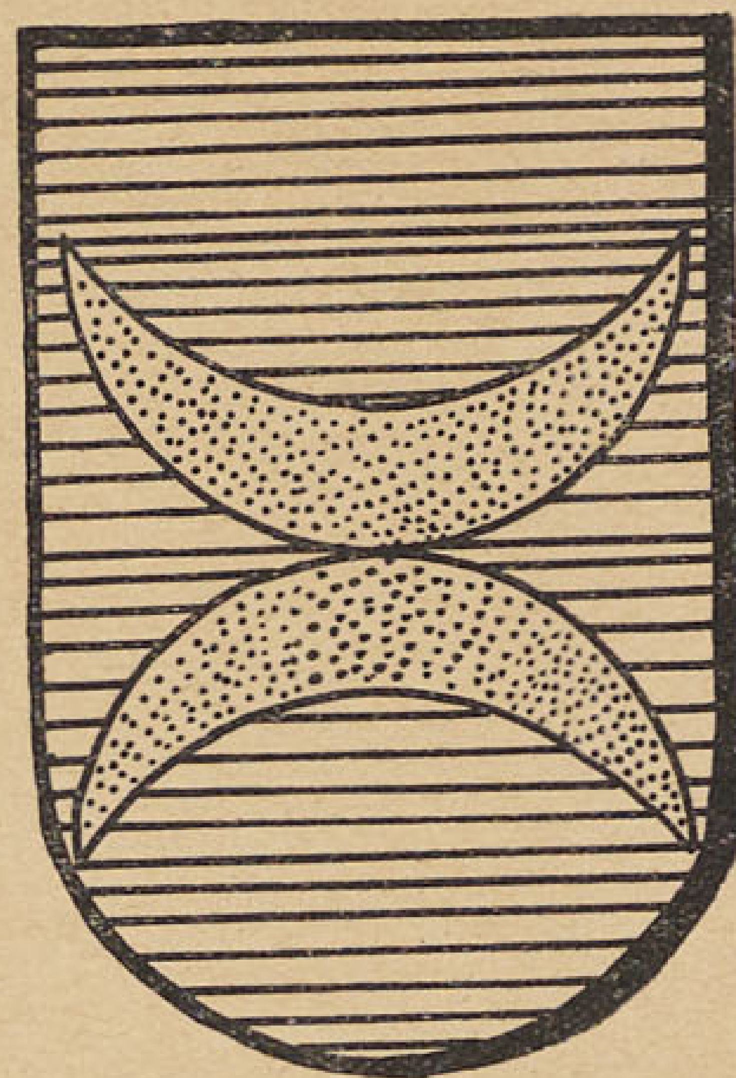
Hoewel het heele gebied hier zeer laag ligt, schijnt het dorp toch dermate hoog te liggen, dat in de verschillende overstroomingsverslagen uit vroeger tijd steeds vermeld wordt, dat Grouw droog bleef.
Het dorp wordt geheel beheerscht door de groote St. Pieterskerk, waarvan de oudste gedeelten uit de eerste helft van de 12de eeuw zijn. In een vorig nummer vermeldden wij reeds het St. Pietersfeest, dat er tot op heden nog wordt gevierd.

Er zijn echter nog eenige vermeldenswaardige dingen in dit dorp geweest (helaas!). Goed dertig jaar geleden nog was er een ander merkwaardig gebruik bekend, waarvan de „Friesche Volksalmanak voor het jaar 1837” vertelt: „Op Koppelmaandag (9 Louwmaand) halen de jongens te Grouw de kettingen van de scheepstimmerwerven, en sleepen die langs de straten; kortom, zij wenden, gedurende dien dag, alles aan, wat een stadig gerammel en gedruisch veroorzaken kan. Die de zware hellingkettingen niet sleepen kan, neemt eene ligtere schoorsteenketting, en de allerkleinsten sleepen een oude blikken ketel achter zich aan. In den Almanak wordt die dag Kopper- of Koppelmaandag, maar bij ons Kopermaandag genoemd. Op den avond van dien dag komen de dorpsgenooten bijeen, om de aangelegenheden der buurtschappen te regelen en de boeten te verbeteren. Daar rijk en arm dan dezelfde regten hebben, zijn dat soms al zeer zonderlinge gezelschappen”.
Volgens J. H. Halbertsma (Lexicon, 407) liep rond het kerkhof de „Holsgrêft = canalis inferum” = hellegracht. Dit is van belang in verband met een nog te ontmoeten meer.
Alvorens nu de heilige lijn uit te zetten, wil ik nog wijzen op den vroegeren naam „It Heidenskip” = het heidenschap, de heidensche buurt, voor een streek aan de Oostkant van Grouw, gelegen aan de overzijde van „de Pikmar”.

Zien we vanaf den Grouwster toren op Zomerzonnewendedag naar de plaats aan den einder, waar de zon opkomt, dan is dit voor onze lengtegraad (53 gr. 10 min.) onder een hoek van ± 131 gr. ten opzichte van de Noord-Zuid-richting. Het eerste merkwaardige punt, dat onze lijn snijdt, is het B i g g e meer, een naam, die overigens weinig zegt. Maar dan komt hij midden over „de H o l s mar” (op de topografische kaarten staat verkeerdelijk Hols t meer), welke naam Halbertsma (Lexicon, 407) verklaart als „infernus lacus” = h e l l e m e e r. Men vergelijke dit met de Hellegracht uit Grouw.
Terloops zij ook nog gewezen op het tusschen de Holsmar en Eernewoude gelegen water Zonsmeer.
Vervolgens gaat onze zomerzonnewendelijn nauwkeurig over de kerk van Garyp, van welk dorp voorloopig niet veel valt te melden. De kerk, welke evenals die van Grouw een Sint-Pieterskerk was, ligt buiten de kom van het dorp. Ook dit wijst er duidelijk op, dat de kerk aan deze plek was gebonden. Een bijzondere reden moet dus aanwezig geweest zijn om de kerk niet, als gebruikelijk, in het dorp te bouwen. De tegenwoordige kerk zelf is van het jaar 1833, toen zij een oudere verving, waarvan nog over is de uitwendig geheel ommetselde, ingebouwde toren. Dat ook Garyp een belangrijk dorp is geweest, blijkt uit een oude aanteekening: „eertijds telde men hier, volgens overlevering, wel veertien versterkte sloten, stinzen genoemd: zijnde dit dorp, 't welk 60 stemmen bevat, ten dien opzigte het grootste der geheele Grieteny”.
Na Garyp passeeren we geen opmerkelijke punten meer, totdat we de oevers van de Bergumermeer voor ons hebben. Wij steken deze keer niet meer over. Den overkant, waar nog zeer merkwaardige dingen te melden zijn, zullen we den volgenden keer bezoeken.

Idaarderadeel

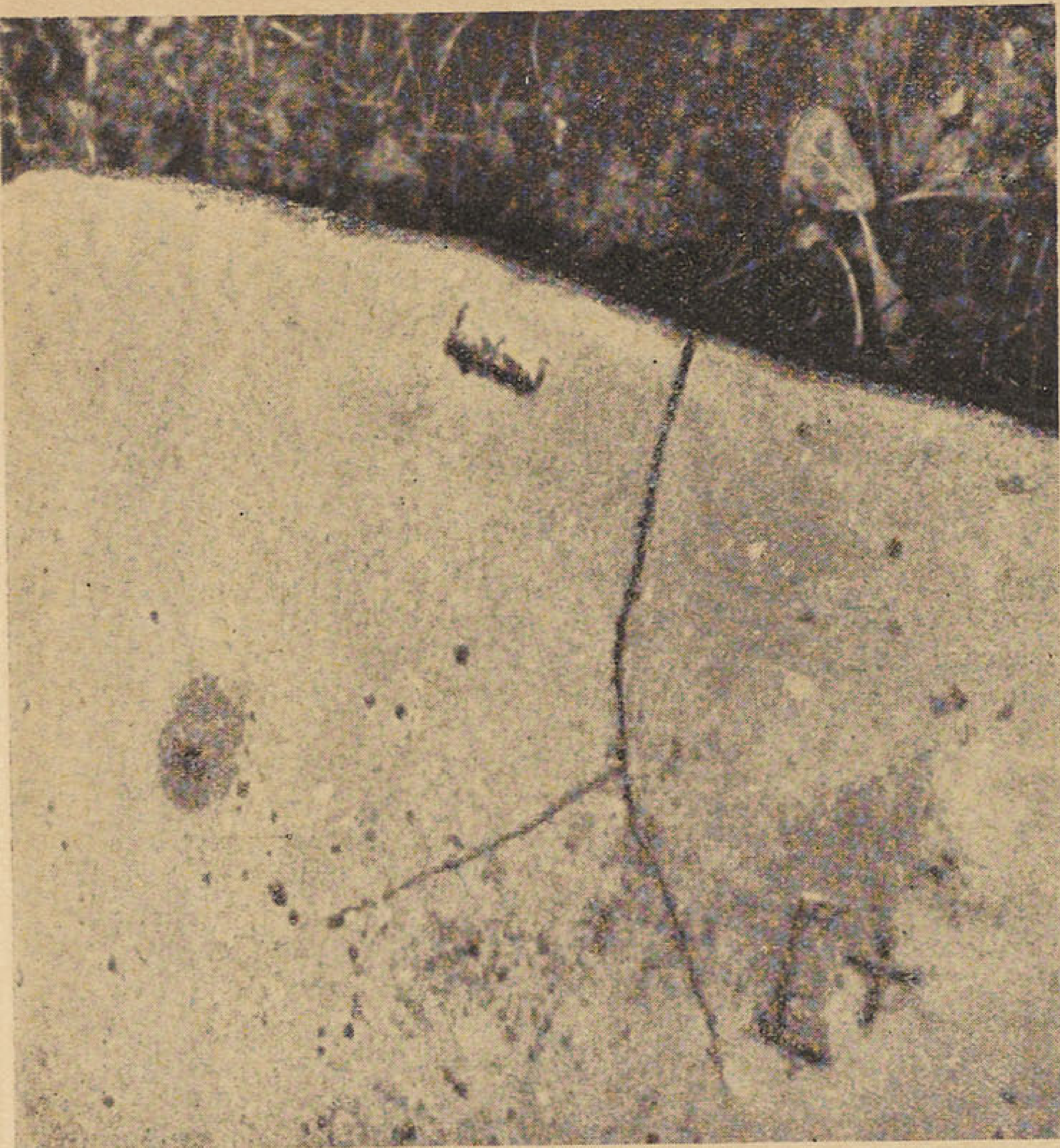
Maar aan dezen kant is nog een en ander, waarvoor we de aandacht willen vragen, alvorens te beëindigen. Op bijgaand kaartje, waarop het besprokene is aangebracht, zijn ook de 0-hoogtelijnen aangegeven. Men ziet, dat na Garyp onze lijn keurig langs deze hoogtelijn gaat, zooveel mogelijk over het hooger gelegen gebied. O.i. wel opmerkenswaard. **)
Tot slot van deze bijdrage willen we wijzen op het wapen van Idaarderadeel, de gemeente waarin het grootste deel van hetgeen werd besproken, is gelegen. De twee ruggelings gepaarde halve manen vormen een bekend teeken uit de lichtsymboliek en spreken in verband met het vermelde een merkwaardige overeenstemming uit. Het wapen van Tietjerksteradeel, in welke gemeente ons onderzoek zich voortzet, zal aansluitend bij het volgende deel worden behandeld.

*) Volgens een oud Friesch gezegde, slaande op het dorpje Aegum in dezelfde gemeente Idaarderadeel, zou het zelfs zoowat midden in de wereld liggen, iets was overigens wel pleit voor de belangrijkheid van deze streek in onze oor-geschiedenis.

**) Men zal goed doen voor dit alles de topografische kaarten nogmaals na te gaan, wat voor de contrôle bij dit soort onderwerpen altijd raadzaam is. Schr. gebruikt de zwarte 1 : 50.000 kaarten, die het beste bevallen, aangezien ze een grooter oppervlak beslaan dan en toch even duidelijk zijn als 1 : 25.000, welke voor onderdeelen bruikbaar zijn.

Merkwaardige steenen te Ruinen

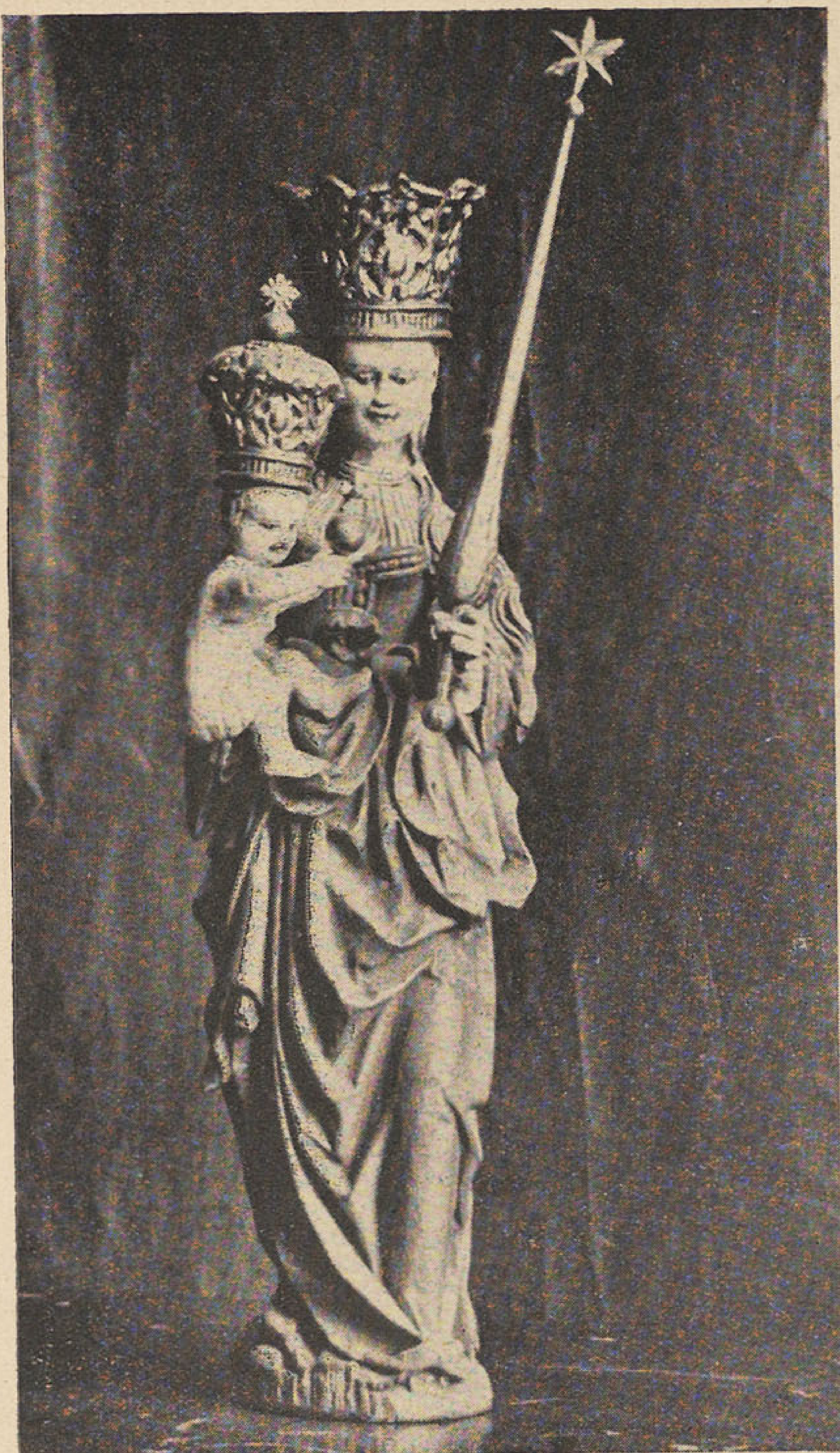
In het zuidwesten van Drente ligt het dorp Ruinen. Dat is tenminste de Hollandsche schrijfwijze van den naam, maar de Drent zelf zegt „Runen” en zoo werd de naam eeuwen lang ook geschreven.
Een eindje ten noordwesten van Ruinen ligt de Galgenheuvel of Galgenberg. Het is een diluviale heiderug, bekroond met een grafheuvel. Bij onderzoek bleek de heuvel twee steentijdgraven te bevatten. Dat de latere naam Galgenheuvel juist was, bewezen de resten van de palen van de galg, die nog in den bodem werden gevonden.
In de omgeving van dezen grafheuvel werd later een urnenveldje vastgesteld.
Ons treft hier weer de poging in christelijken tijd om de oude heilige plaatsen der heidenen te besmeuren. Hier toch lag de heuvel, waarin vooraanstaanden der bevolking ter aarde waren besteld en er bij lag het urnenveld. Maar de christelijke nazaten vonden het gewenscht deze plek van doodeneering te ontheiligen door het plaatsen van een galg waaraan het gespuis van dien tijd ten prooi hing aan weer en wind en raven.
Even noordelijker, onder Anholt en Kraloo, liggen nog enkele grafheuvels.

Dan ligt daar ten zuiden van Ruinen, in de groote heidevlakte, een natuurlijke hoogte van een belangrijke uitgestrektheid. Ze draagt den merkwaardigen naam van Hunenkloosterberg. Veelal worden dergelijke hoogten bekroond met één of meer steen- of bronstijd-grafheuvels. Want onze voorouders schijnen gaarne te hebben gezien, dat zij, die eenmaal iets beteekenden in de menschenwereld, ook na hun dood, door gedenkteekenen op hooge punten, nog zouden spreken tot kinderen en kindskinderen.
Bij ons bezoek bleek ons, dat de Hunenkloosterberg is een machtige stuwwal, hier neergelegd in den Risz-ijstijd. Vanaf zijn kruin heeft men een prachtig vergezicht naar Ruinen, naar Echten, naar Hoogeveen, over de thans nog mooie heidevlakte, die echter — naar we vernamen — ook spoedig zal verdwijnen, zal worden ontgonnen.
Hunen — dat woord treffen we ook aan in „hunebedden". Wat heeft men gestreden over de beteekenis van dit woord! Men heeft het zelfs in verband gebracht met de Mongoolsche Hunnen.
Intusschen meenen we, dat we wel mogen aannemen, dat onze voorouders met Hunen bedoelden een sterk, overoud menschenslag.
Het bleek ons, dat op den Hunenkloosterberg geen grafheuvel lag. Was de bodem daar dus ongerept?
We kunnen dit moeilijk gelooven. Bovendien kwam bij een paar proefsteken met de spade een door menschen afgeslagen vuursteensplinter voor den dag. Een nauwkeurig onderzoek van deze uitgestrekte hoogte zou zeer zeker nog wel een en ander opleveren. Het zal echter tijd en geld kosten.
Toen we door de landouwen op weg waren naar den Hunenkloosterberg, vertelde ons een landman die op den akker werkzaam was, dat in den berg een schat moet zijn begraven. We hadden er al eerder van gehoord. Maar, ziet u, dat zijn maar bakerpraatjes!
Evenwel, er zijn voldoende bewijzen, dat die oude volksoverleveringen een grond van waarheid bezitten. We hoeven in dit geval onder het woord „schat" nu juist niet dat te verstaan, wat men er tegenwoordig meestal onder begrijpt. In dit verband wijzen we naar de oude overlevering omtrent het „Koningsgraf van Seddin", waar het overblijfsel van den vorst in een driedubbele urn was begraven, juist zooals de legende nog aangaf.
Toch behoeven we dit niet te beschouwen als iets wonderbaarlijks. We tellen, we rekenen in jaren. En het getal van 1938 jaren maakt op ons den indruk van een geweldige tijdspanne. Maar als we er over nadenken, dan zien we, dat vanaf den laten steen- of bronstijd tot op heden slechts 120 menschengeslachten hebben geleefd. In een wereld, die kranten noch boeken kende, werd alles wat van belang was, mondeling van geslacht op geslacht overgebracht en bewaard. Ja, eigenlijk, in de praktijk, was het de grootvader, die den kleinzoon onderrichtte. Het getal 120 kan daarom praktisch een eind naar de 60 worden gebracht.
We gaan nu naar het oude klooster van Ruinen.
Zooals bekend, trachtten de eerste christenpredikers in de eerste plaats daar hun invloed te doen gelden waar de oude bevolking reeds haar heiligdommen had gevestigd. Het aloude heidendom werd met een dun christelijk sausje overgoten.
Ons Ruinen had het oudste klooster in de „Oude Lantschap Drente". Is het te gewaagd, om daar in de buurt een nog ouder, een heidensch heiligdom te veronderstellen?
Stond dit terzelfder plaatse, waar eenmaal het christelijke klooster verrees? Of.... zou het hebben gestaan op den heuvel, die den ganschen omtrek beheerscht en nu nog Hunen-k l o o s t e r berg heet?
Een zorgvuldige opgraving door bevoegden zou hier wellicht nog klaarheid kunnen brengen.
In het begin der 11e eeuw bestond het klooster te Ruinen reeds. Erg lang heeft het er niet gestaan. In 1325 is het verplaatst naar Dickninge (bij IJhorst, de Wijk, niet ver van het toen nog onbeduidende Meppel), omdat, volgens de oude schrijvers, Ruinen te groot en te wereldsch werd en men daardoor groote moeite had om de kloosterlingen op het rechte pad te houden.
Maar hoe dit zij, op het terrein waar eenmaal dit klooster van de Benedictijner orde stond, vonden we vorig jaar een merkwaardigen steen (zie afbeelding). Het was een zwerver onzer heiden, echter gefatsoeneerd door bekapping, slijping en polijsting. Zooals de steen daar lag in het weiland, vonden we op zijn geslepen bovenkant twee teekens, die vermoedelijk van heidenschen oorsprong zijn. Deze teekens waren zooveel mogelijk door latere bekapping verminkt, terwijl voor één dezer zinnebeelden later een kruis was ingehakt.
We vermoeden in dezen steen een ouden heidenschen altaar- of offersteen, die door vernietiging der oorspronkelijke teekens en aanbrenging van een kruis z.g. gekerstend is.
We hebben direct getracht dit bijzonder overblijfsel te bewaren. En we kunnen tot onze voldoening vermelden, dat deze oude cultussteen een waardige plaats heeft gekregen in den pastorietuin te Odoorn.
Nog ontdekten we te Ruinen een bijzonderen altaarsteen. In een der nissen van de aloude kerk ligt een dergelijke steen, lang ongeveer 1.20 M., breed aan het eene eind ongeveer 0.40 M., aan het andere eind 0.50 M. De steen bevat de vijf kruizen van den katholieken altaarsteen, doch in den linkerhoek aan het benedeneind bevindt zich iets zeer merkwaardigs. Daarin is namelijk een putje uitgeslepen, gelijk we dit vaak aantreffen bij heidensche Germaansche cultussteenen, een z.g. „Elfenmühle".
Op de beteekenis dezer uithollingen en op de merkwaardige inslijpingen in steenen aan zeer oude kerken, gelijk te Oldenzaal en te Odoorn, hopen we in een volgens artikel nader terug te komen.
Intusschen, we meenen in den eersten altaarsteen een ouden heidenschen steen te zien, gekerstend door het inbeitelen van een kruisje en in den tweeden een christelijke, met door zijn „Elfenmühle" nog een tegemoetkoming aan het heidendom.
We zouden al vast de vraag willen stellen, of onze lezers nog andere voorbeelden kennen van oude altaarsteenen, die naast christelijke ook heidensche kenmerken vertoonen?

Heilige boomen in Brabant

In de maand Mei plegen in Brabant de processies uit te trekken. Men gaat naar Den Bosch, naar Meerveldhoven, maar ook naar O.L. Vrouw ter Lind te Oisterwijk of naar O.L. Vrouw van den Heiligen Eik bij Oirschot.

Oisterwijk is een mooi dorp tusschen Den Bosch en Tilburg; Oirschot ligt meer Zuidelijk, tusschen Tilburg en Eindhoven. Beide zijn oude bedevaartplaatsen.
Wie wel eens in Oisterwijk is geweest, herinnert zich het marktplein „de Lind". Midden op dit langgerekte plein staat het oude raadhuisje. Vroeger stond op deze plaats een Maria-kapel, waarheen de bedevaarten trokken. Er naar toe leidt nu nog altijd een laantje van lindeboomen. Onder een duizendjarige linde werd daar oudtijds ook jaarmarkt gehouden. Zoo breed spreidde deze boom zijn takken uit, dat men vertelde hoe een heel regiment wel onder zijn takken kon schuilen.
De bedevaarplaats van Oirschot ligt buiten het dorp, midden in de bosschen, waar de kapel van O.L. Vrouw van den Heiligen Eik tusschen het groen schuilt. Vroeger was er in deze kapel een wonderdoend beeld, dat zich thans in de kerk bevindt, en waaraan een overlevering is verbonden.
Vele eeuwen geleden zou een visscher in de Beerze, die hier langs loopt, dit beeld op het water drijvende hebben gevonden. Hij vischte het uit de beek en gaf het een plaats tusschen de takken van een ouden eik, die daar stond. De inwoners van het dorpje Beers zagen het daar staan en namen het mee naar hun dorp, waar zij het in de kerk plaatsten. Maar den volgenden morgen was het verdwenen. Zij vonden het terug op den eik. Weer namen zij het mee, en weer bleek het den volgenden dag naar den eik teruggekeerd. Toen bouwden zij ter plaatse een kapel en plaatsten het beeld daarin. Sindsdien gaat het volk uit den omtrek daar ter bedevaart in de Meimaand.

Deze overlevering herinnert ons aan de verhalen omtrent kerken, die op een bepaalde plaats gebouwd zouden worden, maar de steenen verdwenen of het gebouwde stortte in. Die verhalen bergen een heel oude herinnering in zich uit den tijd, toen de kerstening van onze voorouders plaats vond. Zij duiden er op, dat er met de betrokken plaats iets aan de hand was: het was een heidensche heilige plaats en de heidensche bevolking duldde de christelijke kerkbouw op die plaats niet.

In de overlevering betreffende O.L. Vrouw van den Heiligen Eik kunnen wij een soortgelijke herinnering terugvinden. De plaatsing van het beeld op den boom komt op vele plaatsen voor. De eik werd niet heilig, doordat het beeld er op werd geplaatst, maar de eik was het volk heilig en daarom plaatste men er een beeld op.
Dat in dit geval een Mariabeeld werd aangebracht, leidt tot de veronderstelling, dat hier wellicht Freya vereerd werd, waaraan ook de bedevaarten in de Meimaand doen denken. De vereering van Maria heeft in dien overgangstijd vaak de Freya-vereering vervangen.

Overigens doet de overlevering vermoeden, dat dit niet zonder verzet heeft plaats gehad. Daarop wijst het verwisselen van plaats van het beeld. Het zal wel zoo zijn gegaan, dat het telkens weer van den eik verdwenen bleek.
Van Oisterwijk kennen wij geen dergelijke overlevering. Echter wijst de naam „O.L. Vrouw ter Lind" op een soortgelijke kerstening van een woudheiligdom.
Het beeld in de kerk te Oirschot draagt op den staf een zespuntige ster, gelijk de spaken van het zonnerad. Hierin leeft ook nog de Germaansche symboliek voort.

De Wolfskamer

Er zijn tal van voornamen — al zijn zij grootendeels in onbruik geraakt — waarin het woord „wolf" voorkomt (Wolfgang, Wolfert). Ook in een aantal plaatsnamen treffen wij het aan: Wolfswinkel (bij Bladel N.B.), Wolfaartsdijk (Zeeland), Wolfswaard (bij Wageningen), Wolfheze (bij Ede), Wolferen, vroeger Wolfharen en daarvoor Ulfrum (875) en Wulfara (673) bij Valburg in de Betuwe enz. Sommige dezer namen zijn wellicht van persoonsnamen afgeleid, zooals bijv. Wolfaartsdijk. Anderen verbinden den naam „Wolf" met een algemeen geldende terrein-naam; een haar (hoogte in het veen, hoog bouwland), een waard (ingedijkt land), een winkel (een hoek land) e.d.
Niet alleen plaatsen, maar ook stukken land dragen soortgelijke namen: Wolfsveen (bij Peelo), Wolfsmade (bij Borger), Wolfshaar (bij Renswoude), Wolfersveen (bij Zelhem), enz. Samenstellingen met „berg" vinden wij zoowel in het dorp Wolfsbergen bij Hoogezand, het stuk polderland Wolvenberg bij Smilde en de heuvels Wolfsbergen bij Roekel (Veluwe).
Wij vinden voorts het gehucht Hongerige Wolf bij Nieuwe Schans en een boerderij met denzelfden naam bij Wedde. Andere boerderijen heeten bijv. De Wolfshoek (bij Toene), Klein en Groot Wolfswinkel (bij Renswoude), enz.
Ten slotte vinden wij nog namen als Wolfskuil (bij Molenhoek en bij Hees), Wolfsgat (bij Lent) en Wolfskamer (bij Huizen en bij Oldebroek).

Het bovenstaande is bij lange na geen volledige opsomming; het is echter voldoende om te laten zien hoe veelvuldig van den naam „wolf" gebruik is gemaakt. Nu is daarvoor een schijnbaar eenvoudige verklaring: er waren vroeger ook in Nederland wolven en al die namen herinneren daaraan. Voor sommige namen is die verklaring inderdaad aanneembaar. De naam Wolfskuil kan bijv. herinneren aan de plek, waar men vroeger wolven ving, door voedsel te leggen op de zoo dunne bedekking van een kuil, dat de wolf bij het betreden daarvan er doorheen viel en in den kuil terecht kwam. Voor andere namen is de verklaring echter minder aanvaardbaar en dit is o.i. ook het geval met den naam „wolfskamer". De uitlegging, dat de naam zijn oorsprong vindt in de daar

vroeger gehouden wolvenjachten is wel wat kinderlijk. De Wolfskamers zijn betrekkelijk kleine stukken grond en er is geen reden om aan te nemen, dat de wolven dat plekje bij voorkeur opzochten om zich dood te laten schieten.
Wij zullen dus in andere richting moeten zoeken en zullen daarom eens nagaan in hoeverre het woord „wolfskamer" verband kan houden met opvattingen onzer voorvaderen, die behalve in dezen naam in andere overleveringen tot uiting komen.
Wanneer we eerst onze aandacht richten op de oude Germaansche godenleer, dan zien we, dat de wolf daarin op twee verschillende wijzen een rol speelt. Fenris, een der kinderen van Loki, d.w.z. Loki zelf in een van zijn aanzichten, vervolgt in wolfsgestalte de maan en tracht die te verslinden. Telkens lukt hem dat, maar dan wordt zij als „nieuwe" maan herboren en begint de kringloop opnieuw. De Fenris-wolf is het ook, die den, daardoor éénarmig wordenden God Tyr, den rechterarm afbijt, hetgeen misschien een soortgelijke beteekenis heeft als het verslinden van stukken der maan. En tenslotte speelt de Fenris-wolf een belangrijke rol bij de Godenschemering. Deze begint als de wolf zich los gerukt heeft uit de ketenen, die de Goden hem hebben aangelegd en hij is daardoor de aanleiding en een der voornaamste oorzaken van den wereldondergang. Er is nog een Duitsch volksrijmpje, dat hierop zinspeelt: om elf uur komt de wolf, om twaalf uur breekt het gewelf.
De tweede rol, dien wolven spelen in de Germaansche mythologie, is als honden van Wodan, den oppersten God. Hier wordt de wolf als hond voorgesteld, hetgeen zeer begrijpelijk is, omdat de hond tot de zelfde diersoort behoort en vroeger zeker daar wel dichter bijstond. Naast de gegevens over wolven moeten wij ons dus ook met die over honden bezig houden, omdat deze dieren blijkbaar in de overlevering onderling wisselen. Het is met zijn beide hondwolven, dat Wodan als aanvoerder van het „wilde-heir" door de lucht jaagt gedurende de twaalf „verschrikkelijke nachten", d.w.z. in de stormnachten van 25 Wintermaand tot 6 Louwmaand. Het gebruik in sommige streken om in deze nachten honds- of wolfsmaskers te dragen houdt hiermede nauw verband.
Loki — Fenris — wolf — hond — onderwereld zijn nauw verwante begrippen. Bij de kerkvaders komt de naam wolf voor den zielenroovenden duivel voor. Zoo is eveneens sprake van den hellewolf of hellehond dien wij overigens ook kennen uit de mythologieën van andere Indo-Germaansche volken. In een Westfaalsche sage is een zwarte hond de bewaker van een onderaardschen schat.
Uit het bovenstaande kunnen wij voorloopig besluiten, dat de wolf het zinnebeeld was van den dood: hij is het onderwerelddier, de zielenroovende duivel, de verslinder der maan, de wereldverderver en hij viert zijn hoogtij gedurende de donkere nachten als de zon sterft. Maar dit zijn ook de dagen, dat de zon nieuw geboren wordt, terwijl ook de maan, na verslonden te zijn, uit de onderwereld, uit den wolf herboren wordt.
Geheel in overeenstemming hiermede is het sprookje van Roodkapje. Deze wordt eveneens door den wolf verslonden, om dan daarna te herleven.
Ook bij de oogstgebruiken speelt de naam van den wolf een rol. In Frankrijk, Duitschland en verschillende Slavische landen wordt de geest van het koren gedacht als een wolf of een hond. Als de wind het koren in golvende beweging brengt, zeggen de boeren: „De wolf gaat door het koren" of „De dolle hond is in het koren" of „Daar gaat de hond". Kinderen worden wel gewaarschuwd met de woorden: „De rogge-wolf zal komen en jullie opeten". Als bij het maaien in Noord-Oost Frankrijk één der maaiers bij de anderen achterblijft zegt men: „De witte hond is dicht langs hem heen gegaan". In Lotharingen zegt men van den man, die de laatste halmen maait: „Hij doodt den hond van de oogst" en soortgelijke uitdrukkingen bezigt men in Tirol. Elders wordt weder de laatste schoof de wolf of de hond genoemd, of de maaier, die het laatst klaar is, of het graan, dat het laatst gedorscht wordt, of de dorscher, die den laatsten klap geeft. De groote verbreiding en de vele variaties wijzen er wel op, dat we met een zeer oude overlevering te doen hebben, maar allen zijn zij terug te voeren op het denkbeeld, dat het graan sterft, waarbij de geest van het graan in verband gebracht wordt met de onderwereld, het rijk van den wolf.
Zeer verbreid is ook de voorstelling van weerwolven. Dit zijn wolven, waarin mannen of vrouwen zich veranderen, om dan in wolfsgestalte rond te zwerven, menschen aan te vallen en te dooden. In sommige streken bestaat het geloof, dat zij vooral in de twaalf nachten na winterzonnewende ronddwalen en ook hier vinden wij dus wederom een aanrakingspunt met het voorafgaande.
Tenslotte zijn er ook thans nog een aantal uitdrukkingen, die op dezelfde overlevering wijzen. In Duitschland spreekt men van „Hundekälte" en in Noorwegen van „Hundekolt"; zoowel het een als het ander brengt den hond in verband met het koude jaargetijde. Het zelfde doet min of meer het Nederlandsche „hondeweer", het Duitsche „Hundewetter", het Fransche „Un temps de chien" en het Noorsche „hundeveir". Een andere uitdrukking, die evenals een aantal der boven aangehaalde voorbeelden op een (naderend) einde wijst, is de Engelsche „to go to the dogs" (in zijn verderf loopen); de tegenhangers daarvan zijn het Noorsche „gaa i hundene" en het Duitsche „Auf den Hund kommen". Eindelijk wijzen wij er nog op dat een ongeluksworp bij het dobbelen een hondsworp wordt genoemd en bij het kegelen een poedel. De poedel in Goethe's Faust is ook nog een naklank van den wolf, van den tot duivel geworden God Wodan of van Loki's Fenriswolf.

Wanneer wij nu deze schijnbaar verwarde gegevens overzien, dan wordt een en ander duidelijk, indien wij bedenken, dat onze voorouders het menschelijk leven als een kringloop zagen, die met de geboorte begon, met den dood eindigde en zijn voltooiing vond in het leven hiernamaals, de nieuwe geboorte. Als zinnebeeld voor dezen kringloop namen zij den dagelijkschen of jaarlijkschen zonneloop, de maand van vier weken of den plantengroei, die in het jaarlijksche gebeuren eveneens dien kringloop afspiegelde. Bij den dood begon de heerschappij van het hiernamaals, de onderwereld, waar de wolf of de hond de wachter of de heerscher was. Bij den zinnebeeldigen zonnekringloop heerschte deze gedurende de twaalf donkere nachten; dan waren de weerwolven los, dan joeg Wodan met zijn wolven door het luchtruim, dan was het „Hondeweer" en „Hondekoud".
De wolf was eveneens heerscher en overwinnaar bij de Godenschemering, de wereldondergang, maar ook de mensch ging bij zijn ondergang „Auf den Hund", zooals thans nog figuurlijk gezegd wordt. Ook het gerijpte koren sterft en het deel dat het laatst sterft — gemaaid of gedorscht wordt — heet de hond of de wolf.
Maar na den dood komt de herboorte: Roodkapje komt weer te voorschijn, het nieuwe graan wordt gezaaid, de maan en de zon worden herboren, na de Godenschemering komt een nieuwe wereld, de menschen verlaten hun weerwolvengestalte, na den dood komt de herleving in Walhall.
Wolfstijd is dus in het algemeen de tijd tusschen dood en herboorte, de overgangstijd, zoowel voor zon als maan, voor plant als mensch. Die overgangstijd werd door onze voorouders gevierd met winterzonnewende. En nu op ons uitgangspunt terugkomende, vragen wij ons af of de Wolfskamers hiermede in verband hebben kunnen staan. Zijn zij de plaatsen van samenkomst geweest bij de plechtigheden, die met winterzonnewende plaats grepen? Onmogelijk is het niet. De Wolfskamer bij Huizen is een groote ronde duinkom, een ideale plaats voor een dergelijke plechtigheid. De Wolfskamer bij Oldebroek is grootendeels ondergestoven, maar in het midden bevindt zich nog een groote steen, de „Grieze-Pinke". (Zie Wolfsangel, 2de jaargang, No. 5). Het woord „kamer" vinden wij bovendien nog terug in „steenen kamer". Zoo'n plek die „Steenen kamer" heet ligt o.a. nog bij Bilthoven, bij Herveld en bij Elden (tegenover Arnhem). Waren ook de Wolfskamers steenen kamers, d.w.z. afgesloten ruimten, waarin groote steenen, op bepaalde wijze gerangschikt, ten behoeve van de plechtigheden? Wij weten er nog te weinig van om hier met eenige zekerheid een antwoord op te kunnen geven, maar mogelijk dat in het bovenstaande aanwijzingen te vinden zijn, om in een bepaalde richting te zoeken.

St. Jansvuren in Delfland

De Paaschvuren, die men vroeger als „heidensch" heeft trachten uit te roeien, herleven meer en meer. Elk jaar wordt er ergens een weer in eere hersteld, nadat het eenigen tijd in onbruik was geweest. Op vele plaatsen zijn zij zonder onderbreking steeds gebrand.
In een ouden „Overysselschen Almanak voor Oudheid en Letteren" vonden wij de volgende aanhaling, vertaald uit het Latijnsche werk van Hackman, Tractatus de jure aggerum (Verhandeling over het Dijkrecht), Staden 1690, bl. 349:
„'t Is echter niet noodig, dat ik nu breed gewage van ingekort Openbaar Gebruik van Dijken, betrekkelijk onzinnige vreugdebedrijven, op het feest van Paschen en van St. Jan, wanneer jongens, tot uitheemsche heidensche plegtigheden vervallen, vuren op den Openbaren Dijk maken: Over welke overblijfselen van heidendom onder Christenen teregt zich beklaagt de ten zijnen tijde kloeke Godgeleerde, Heer Joan. Quistorpius. Dit alzoo meer misbruik dan gebruik van Openbare Dijken, verlangt geheel afgeschaft, Delfflandsche Dijkverordening art. 32. aldaar: soo verbiet men eenighe St. Jansvieren op ten Dijck te maecken, op te boete van thien gulden."
Hieruit blijkt, dat men in Delfland in de 17e eeuw nog St. Jans- of Midzomervuren placht te branden en daartoe den openbaren dijk gebruikte.
In vele oude keurboeken van steden, dorpen en dijkbesturen komen bepalingen voor, welke oude volksgebruiken vermelden (en meestal verbieden). Het verzamelen daarvan lijkt ons aantrekkelijk en voor de kennis van het erfdeel der vaderen nuttig.

Der Vaderen Erfdeel

Briefadres: Hoofdweg 4, Amsterdam.

De stichting „Der Vaderen Erfdeel" heeft ten doel mede te werken om de volksche gedachte te doen herleven en in breede kringen van het Nederlandsche volk den eigen aard weder tot zijn recht te doen komen.
Naast het maandblad „Der Vaderen Erfdeel" laat zij verschillende uitgaven uitkomen.
Het doen houden van lezingen en voordrachten, het vormen van plaatselijke werkgroepen en het organiseeren van bezichtigingen behoort mede tot haar werkzaamheid.

De Werkgemeenschap vraagt voor haar kantoor te Amsterdam een volksgenoote, die bereid is een deel van haar vrijen tijd te geven voor administratief werk (kaartsysteem bijhouden, e.d.). Degenen, die op deze wijze ons werk willen steunen, worden verzocht zich daarvoor op te geven aan het adres: Hoofdweg 4 bov., Amsterdam-West.

UITGAVEN:

Het verband tusschen Ras en Kultuur; door H. Laagland — f 0.25
Eenige correcties op Nederlandsche geschiedschrijving; door H. J. Popping — f 0.45

IN VERKOOP:

Het Rassenvraagstuk, door een katholiek gezien; door A. Decleene. Uitg. De Schelde, Antwerpen — f 0.60

Bestellingen bij Der Vaderen Erfdeel, Hoofdweg 4, Amsterdam, Postgiro 307867.
Alle briefwisseling betreffende inteekening, enz. aan hetzelfde adres.
Brieven betreffende den inhoud van het blad, bijdragen enz. richte men tot den Opsteller, Postbus 51, Leiden.

Verzoek aan onze Lezers

Het ligt in onze bedoeling, onder het hoofd „Vondsten" in ons blad mededeeling te gaan doen van bijzondere vondsten, welke in Nederland zijn gedaan. Daarvoor komen in aanmerking zoowel toevallige vondsten van een of ander voorwerp — een urn, een steenen bijl e.d. — als hetgeen bij opgravingen werd gevonden. Hiervan komt in de groote bladen doorgaans een korte mededeeling voor; maar vaak bevat een of ander plaatselijk blad een veel uitvoeriger bericht, met tal van bijzonderheden die het vastleggen waard zijn.
Wij zouden daarom onze medewerkers en lezers en ook de werkgroepen willen verzoeken, onze aandacht op dergelijke vondsten uit hun omgeving te willen vestigen door toezending van berichten uit de plaatselijke pers, die hun belangrijk voorkomen.
De herlevende belangstelling voor eigen volk en eigen kultuur leidt den laatsten tijd in verschillende streken van ons land tot het inrichten van museums en oudheidkamers of zgn. „boerenkamers". Indien onze lezers ons daarvan bericht zouden willen geven — liefst met vermelding van wat hen zelf bij een bezoek daaraan belangrijk leek — dan zullen wij ook daarvan gaarne melding maken, teneinde de aandacht van velen daarop te vestigen.

Tocht door het Gooi

Op 30 April had de werkgroep i.o. in het Gooi een rondrit per fiets georganiseerd naar de van een volkskundig standpunt uit, bezienswaardige plekken op de Craailosche en Laarder heide. Niettegenstaande de felle wind velen had afgeschrikt, waren op het afgesproken uur een twaalftal deelnemers bijeen. De tocht ging eerst naar de Lange Heul, een heuvelrug, die tal van sporen van vroegere bewoning vertoont. Daarna over den Aartjesberg, vermoedelijk genoemd naar de Godin Hertha, naar het aan den voet gelegen graf uit den bronstijd, dat na opgraving geopend in stand gehouden wordt. Verder ging de tocht naar een „drieheuvel-heiligdom" — het vermoeden bestaat althans, dat het een voorhistorisch heiligdom was — en vandaar over Hoeflo naar het St. Janskerkhof. Deze laatste plek vertoont alle kenmerken van een oude gewijde plaats, die als zoodanig door het Christendom is overgenomen. Tenslotte werden nog de „Zeven Bergjes" bezocht, een aantal grafheuvels op de Laarderheide. Bij een en ander werd de noodige voorlichting gegeven, terwijl overigens nog de aandacht gevestigd werd op de overal voorkomende banscheidingen, oude wegen, kampen en verspreid liggende grafheuvels.
De tocht werd besloten met een bezoek aan het Gooisch Museum, waar een rondgang gemaakt werd onder leiding van den conservator, den heer Rust, die op het vele bezienswaardige een uitvoerige toelichting gaf.

Tocht naar Doorn en omstreken

Op een nader te bepalen dag in Juni zal een tocht naar Doorn en omstreken gemaakt worden en wel op een Zaterdagmiddag. Eventueele deelnemers worden verzocht zich thans reeds voorloopig op te geven onder vermelding of zij per auto komen, daarin nog zitplaatsen hebben, dan wel gaarne op een plaats in een auto zouden willen rekenen.